

Stációk

Az elszakított föld címlapjáról

(Önarckép)

Nyissuk ki a könyvet, fordítsuk meg, és lássuk! Szikkadt föld, kizsigerelt, kihasznált, elhagyott. Önző, részvétlen, szeretetlenség világban út kanyarodik, majd rettentő vajúdas, kín és szenvedés után kettészakad, és bicsaklón elfordulva, tudathasadásos kettővé szaporodva igyekszik tovább a végtelenbe. Az, ami egynek rendeltetett, nincs többé, két ágra szakadva, önmagától, önnön lényétől távolodik.

Az Óperenciás tengeren is túlról, az üveghegyen is túlról, időtlen időkből indult, s most keserves életet él, hallgatva jajgat, csendben sikoltozik, mert kettészakították. Megtörtént vele a lehetetlen: meghasonulva, két külön-külön ágra tépve, önmagából kilépve, önmagával párhuzamosan megy tovább. Földje - melyen áthalad - szikkadóban, füve immár nem harsog, vize alig vet hullámot. Jajong, sír, lázong, és fáj az elszakított föld minden egyes darabkája, akár az érem leválasztott oldala.

Két hazám van egyben és külön; tragikus, gyönyörű és mindent meghatározó lét. Az ember legalább haló poraiban otthon szeretne nyugodni, az anyaföldhöz hasonlít minden mást, mint anyanyelvéhez az idegen nyelvet, engem viszont ez a két haza örök küzdelemre, állásfoglalásra ítél, megaláz és fölemel, méltatlan helyzetbe sodor, kínos percekre okoz, néha pedig megdicsőít. Amikor magyarul beszélő unokákat hallok, valóságos győzelmi mámor önt el. A győzelmi mámor azonban kiapadóban van, az ellenünk dolgozó idő vasmarkában alig vergődünk már. Vannak hamis próféták, akik a kiszolgáltatottságot, az őszintétlen állapotot kihasználják, kamatoztatható lehetőségnek, a lehetőségek kimeríthetetlen forrásának, tárházának nevezik. Még ma is! Menjenek el a határra. Ide, a röskeire vagy horgosira, ahogy tetszik, de ne diplomata autóval. Menjenek nyáron, kánikulában, vagy

télen, mínusz fokokban. Menjenek, és lássák a légiesített, európai határt! Legyen erejük, bátorságuk, kurázsijuk, fogalmazzák meg, és mondják ki, mi tükröződik az arcokon, amikor a sorakozó, torlódó, benzingőzben fuldokló, veszteglő autók közé, a végtelenül hosszú kocsisor végére kényszerülnek. Várakozzanak autóbuszban órákig. Olvassák le az emberek arcára fagyott, meghunyászkodással és lázongással vegyes, báva, oktalan rettegést. Lássák a nem értők meredt, ostoba vigyorát, lássák a szemükben villódzó félelmet, megalázkodást, mindent eltűrő, kitérő, kényszerű megalkuvást. Előbb tedd tönkre a lelkét, aztán jöhet a fizikai megsemmisítés! A lélek már megtörőben van.

Életem meghatározó, megdöbbentő és hihetetlenül nagy élménye volt a hetvenes évek közepén, amikor az osztrák-német határon csak intettek elegánsan: Tovább! Tovább! Miért álltak meg? Meghatározó élményem az is, ami a szerb–magyar, avagy magyar–szerb határon folyik évtizedek óta, és mindig azt kívánom, bárcsak velem volnának azok, akik ezt a határt abban a szépecske kis palotában meghúzták. Volt, amikor attól rettegtem, hogy újra és végleg lezárják, és volt, amikor elhittem, hogy légiesíteni lehet. Nem lehet, sőt: most újfajta átvilágítási móduszt jelent meg, még vontatottabbá téve a határátlépési ceremóniát, nevetségesen meghosszabbítva a Szabadka és Szeged közti, lényegében nyúlfarknyi utat. És még mindig tanulmányt lehetne írni a báva, meghunyászkodó, lapító, még kérdezni sem merő, már-már félkegyelművé alázott utasokról, a szomjazó, küszködő világ határátlépőiről.

Az Elszakított föld címlapja híven tükrözi ezt a jelen időt, a kizsigerelt, lecsupaszított, pőre földet, a megfogható elmúlást; valóság és képzelet összefut rajta, magyarázza, értelmezi egymást, és nem hazudik. Nem hazudik

egy olyan korban, amikor államfők hazudnak, ám az ő hazugságaikat nem illik felhánytorgatni. A könyv, a kép és az, ami istenadta egyből kettővé szaporodott, itt van kiterítve, kiterítették úgyis. Az elszakított földnek, a könyvnek a gerince kettéosztja az utat, ettől önarckép. Címlap, hátlap; külön-külön futnak a párhuzamosok, külön-külön, elszakítva is élhető életet élnek, és egyszer valahol a végtelenben találkozni fognak, mert ez fizikai törvény, olyan előre mutató érvényű, mint az ősi mondában Emese álma.

2012. nov. 26.

Lassan, ballagva

A hívők Szegeden a VAE VICTIS* föliratú mellékajton járnak be a Dómba.

A szökőkút vize elapadt, eltűnt a szivárvány, de a csodás színek még kétségbeesve kapaszkodnak a parti fákon. Minden az utolsó mozdulatról, a múltó percekről, a letűnő létről szól. A múzeum ormán fáradhatatlanul leng a zászló - pirosa, zöldje összefolyik, kibomlik, kavarog - a diadalmas szél játékosan bele-belekap, tépázza, lobogtatja. A szüntelen mozgás már-már maga az állandóság, az elmúlófélben levő világ élő, abszurd ellentéte.

A kikoptatott lépcsőkön jólesik a járás, ballagok lefelé, szemben a nappal, kicsit hunyorgva, kicsit tétovázva, kicsit szomorúan, megmegállva; képet, emlékfoszványokat keresek. A gyönyörűség ellenére döbrent, lúdbőrös és zaklatott vagyok, a látottak még mindig a szemem előtt vannak, valósággal beleégtek a lelkembe. Színek, árnyékok; gyerekkor, serdülés, felnőtt világ, öregség... minden kavarog, majd lassan elcsitul. Lelkemben áhítatos csend, s a beállt tiszta, mindent halló csendben megjelenik, közeledik, növekszik az emlék. Az apám: a hangja, a nagy, meleg keze; fogja a poharat, emlékezik, és én emlékezem az ő emlékeire. Az idő összezsúszik, síkjai egymáson, újra megéljük a Golgotát. Munkácsy, a Golgota és az Ember. Fölfedezem az apámat.

Trianon, szerbül tanulás, egzisztencia. Fordult a kocka, s ő tele reménnyel, bizalommal, a nagy beteljesülést várva az éppen visszacsá-

tozott Délvidékről utazott föl nagy lelkesedéssel, hogy átélje, megtapasztalja a hazát, a haza legendáit. Ő akkor, élete delén az Ecce homót látta, engem most a Golgota nem enged el. Én most, életem alkonyán immár megértem, és csodálom az apámat. Mögöttem is vannak háborús évek, megaláztatások, csalódások, vereségek, nagy becsapások és nagy hazugságok, és tudom, nagyon jól tudom: Vae victis! Fájó, borzongó gyönyörűséggel borozgatok az apámmal. Kétkedve, lázongva, de tudva tudással tudjuk, amit nekünk tudnunk kell, ami nekünk tudnunk adatott. Halkan megemlítem a debreceni kupolatermet, majd, hogy valami csoda folytán Becskereket szinte otthonommá fogadtam, mert fölfedeztem ott egy tiszta, szép, győzedelmes Munkácsy-Krisztust. Nem véletlen az sem, hogy a Golgota ide jött utánunk. Most végre megmondhatom az apámnak, hogy Munkácsy és a trilógia nekem őt jelenti. Háromszor vitték el, háromszor akarták falhoz állítani, kivégezni, agyonlőni. Megjárta a megyeháza poklát, a Kronich-palota pincéit, a városházát. Elvették mindenét, még a munkát is kicsavarták a kezéből. Hogy milyen megaláztatásokat kellett eltűrnie, amikor lassan-lassan eladogatott mindent, ami a nekünk meghagyott fele házból eladható volt, azt nem sejthetem, csak a hideg ráz. Aztán: hogy lehet azt átélni, hogy a barátai elfordulnak az embertől, az ismerősei nem merik köszönteni az utcán? A disznófarmból, ahol először engedték (büntetésből) dolgozni, mintagazdaságot teremtett, s miközben a háta egyre jobban görnyedt a megbélyegzettség súlya alatt, fölverekedte magát a főkönyvelőségig; újra tanult, végül jogi tanácsadó lett. Nem számolhatom meg azokat az éveket, órákat, amikor az asztalnál görnyedve, éjszakáról éjszakára számolt, könyvelt; feketén, titokban, félve, lelkiismeret-furdalástól gyötörve, mert még annak a fejére is bajt hozhatott volna, aki alkalmazta. Nem számolhatom meg a kárörvendőket és az együttérzőket, a bűnösöket és a büntelenekeket, a hazudókat és az igazat szólókat, a hóhérokat és az áldozatokat.

VAE VICTIS!

Rettenetesen sért, bánt és fáj az a pökhendi kijelentés, hogy maradjunk nyugton, mert a magyarok sorsát már Trianonban eldöntötték; fölhaborítónak, vérlázítónak, szégyenletesnek tartom azt az álszent, hazug felemásságot, ahogy a

temerini fiúk amnesziáját elintézték; mindegyiket ki kellett volna engedni! VAE VICTIS! Semminek sincs vége. Az apám a fejét rázza, a Golgota felé int, fehér haján megcsillan a lenyugvó nap utolsó sugara. Amióta az eszemet tudom, az apám galambősz volt. Kiisszuk a bort, lemegyünk a kertbe, el kell gereblyézni a sárgult leveleket, föl kell söpörni az udvart is, be kell készíteni a fát meg a szemet, és káposztát kéne fölhozni a pincéből.

Áhítat, szeretet, fájdalom, megbékélés. A két múzeumi terem ajtókeretei közt újra megjelennek a színek, eltemet a Golgota feketéje, majd

fölragyog, és mindent elönt a fehér**. Végtelen nagy távolság oldódik föl bennem keserves, kínzó, megalkuvó békességben: Zombor és Nagybecskerek, Szabadka és Újvidék, Debrecen és Szeged; minden, amit elfelejtettünk, mert el kellett felejtenünk, és minden, amit a gyötrelmes megbocsátás fájdalmas csodája adhat, bár tudom, vallom és hiszem, hogy vannak dolgok, amiket egyszerűen nem szabad megbocsátani.

2012. november 30.

*Vae victis! Jaj a legyőzötteknek!

**A magyar népköltészet színszimbolikájában a fehér szín a megtisztulást, az ártatlanságot jelenti. Távol tartja az ártó erőket, így sok helyen ma is a gyász színe.